

*кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
англійської мови та методики її
викладання Херсонського
державного університету*

СПОСОБИ УТВОРЕННЯ НОВИХ ОДИНИЦЬ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЛЕКСИКИ

У зв'язку з інтенсивним прогресом, що відбувається в різних галузях науки та техніки, зокрема розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій, актуальною проблемою сучасної лінгвістики є вивчення комп'ютерної лексики. Інтерес до цієї проблеми викликаний також і тим фактом, що комп'ютеризуються не лише промислова та наукова сфери, але й тим, що комп'ютери проникають в повсякденне життя сучасної людини. Це зумовило стрімке поширення комп'ютерної лексики серед людей різних вікових та соціальних категорій, тобто розширення кола користувачів спеціальною комп'ютерною підмовою.

Дослідження даної проблеми розпочалося у 80-х роках ХХ століття. Вивченням різних її аспектів займалися О.Ворон, Н.Гончарова, Є.Галичкина, дослідження загальних проблем соціальної диференціації мови представлені в працях В.Виноградова, О.Земської, В.Бондалетова та ін.

Метою даної статті є вивчення словотвірних засобів сучасної комп'ютерної лексики.

У зв'язку з цим поставлено такі **завдання**:

- з'ясувати місце комп'ютерної підмови в загальній мовній системі;
- узагальнити матеріал щодо способів словотвору в сучасній англійській мові;
- виокремити найбільш продуктивні способи утворення комп'ютерної лексики в англійській мові.

Мова є складною ієрархізованою системою, яка відображає соціальну диференціацію суспільства. У зв'язку з цим виділяють різні форми існування англійської мови, такі як:

- Literary Language (літературна мова);
- Colloquial Speech (розмовна мова);
- Low Colloquial Speech (місцеве просторіччя);
- Vernacular (територіальні діалекти);
- Social Dialects (соціальні діалекти) [3].

Соціальні діалекти відносяться до другорядних форм існування мови, оскільки вони не функціонують на усіх суспільних рівнях, а сприяють мовному відокремленню певних соціальних, професійних і вікових груп. Соціальні діалекти розрізняються за своїми функціями, сферами та умовами використання, лексичною структурою, способами збагачення словникового складу та ін. У зв'язку з цим соціальні діалекти розподіляють на такі групи:

- професійні діалекти, що об'єднують людей однієї професії або роду діяльності;
- групові (корпоративні) жаргони, що характеризують мовлення підлітків, студентів, спортсменів, молодіжних колективів і т.ін.;
- арго, що є умовними або таємними мовами, характерними, наприклад, для ремісників або крамарів;
- злодійський жаргон, котрий є характерним для декласованих елементів [1, с.48-58].

З приводу виникнення комп'ютерної підмови існують різні думки. Згідно з однією з них, вона виникла одночасно з поширенням електронно-обчислювальних машин у США в

середині ХХ століття. Відповідно до іншої позиції, комп'ютерна підмова з'явилася лише в 60-х роках ХХ ст. у зв'язку з початком так званої "мінікомп'ютерної ери". Але динамізму процес розвитку комп'ютерної лексики набув тільки після 1995, коли у продаж надійшла операційна система Windows. Завдяки надзвичайній простоті вона зумовила стрімке розширення кола користувачів комп'ютерів, які, в свою чергу, привнесли нові поняття в комп'ютерний жаргон і сприяли його проникненню в загальноповсякденну мову.

Мова, що об'єднує людей, які працюють з комп'ютерами, визначається як професійний діалект (професійна підмова) або як професійний жаргон. Оскільки це явище виникло відносно недавно, вчені-лінгвісти ще не дійшли єдиної думки щодо його визначення, що спричиняє розбіжності в термінології.

Професійну підмову визначають як сукупність засобів висловлення, що використовуються в усному та письмовому спілкуванні представників певних галузей професійної діяльності [2, с.18]. До складу професійної підсистеми мови входить ряд лексичних засобів, серед яких домінує місце посідає спеціальна лексика – слова та словосполучення, котрі називають предмети та поняття, що відносяться до різних сфер професійної діяльності людини та не є загальноповсякденними.

Спеціальна лексика умовно розподіляється на декілька взаємопов'язаних підсистем:

- науково-технічна термінологія;
- професіоналізми, представлені в професійно-діловому мовленні спеціалістів;
- професійні жаргонізми, представлені в повсякденному мовленні представників однієї професії (наприклад, самостійним жаргоном вважають особливості мовлення користувачів Internet, який пропонують називати Usertalk) [1, с.131].

Вищевказані підсистеми є досить мобільними, оскільки між ними відбувається постійний взаємобмін лексикою.

Комп'ютерний жаргон характеризується рядом особливостей. По-перше, до його складу входить лексика як суто специфічна, так і найменування неспеціальних понять (наприклад, *нюса* – новини). По-друге, комп'ютерні жаргонізми досить активно виходять із сфери професійного вжитку та переходять до складу загальноповсякденного сленгу (наприклад, *кривий* – низькоякісний, *юзати* – використовувати).

Характеризуючи лексичний склад комп'ютерної підмови, її можна розподілити на декілька груп, згідно зі сферою використання:

- загальноповсякденна комп'ютерна лексика;
- лексика користувачів Internet;
- професійна лексика програмістів;
- лексика користувачів комп'ютерних програм;
- лексика комп'ютерних ігор, тощо.

Щодо розподілу комп'ютерної лексики за частинами мови, основний масив складають іменники (наприклад, *twink* – ламер, некомпетентна людина) та дієслова (наприклад, *to beam* – надіслати електронною поштою), хоча представлені й прикметники (наприклад, *bogus* – нефункціональний) та прислівники (*automatically* – несподівано добре). В англійському комп'ютерному жаргоні представлені також і вигукі (наприклад, *Sheesh! Bletch!* – вияв несхвалення, *Blargh!* – прикrostі, *Bang!* – радощів, *Barf!* – відрази).

Словотвірні процеси досить активно розгалужують комп'ютерну лексику, про що свідчить наявність досить великої кількості спільнокореневих слів. Наприклад, в англійській мові багато слів було утворено від дієслова *to hack* – працювати на комп'ютері, програмувати: *hack* – програма, *hacker* – програміст, зломщик комп'ютерних програм, *hackish* – притаманний програмісту, *hackishness* – щось, притаманне програмісту, *hackerese* – комп'ютерний жаргон,

nethack – програма, що була зламана або отримана через мережу, *hack-and-slay* – грати в агресивну комп'ютерну гру, тощо.

Англійська комп'ютерна лексика характеризується досить розгалуженою структурою. Так, наприклад, існує ряд номінацій, об'єднаних узагальнюючою назвою *box* – комп'ютер: *toaster-toy* – застарілий маленький комп'ютер, *home-box* – домашній комп'ютер, *dinosaur* – застарілий великий комп'ютер, *green machine* – комп'ютер для військових цілей, *web-toaster* – комп'ютер-сервер. Зустрічаються слова-синоніми, наприклад, *netter*, *cyberpunk*, *netizen* – людина, яка часто відвідує Internet; а також слова-антоніми, наприклад, *to hack on* – програмувати ретельно, *to hack up* – програмувати недбало.

Комп'ютерна лексика з'явилася досить недавно, однак, рухливі процеси розвитку комп'ютерної техніки зумовили її динамічність: постійне поповнення новими словами, що називають нові процеси та явища, швидке застаріння термінів, котрі називають явища, що вже не є сучасними.

Серед процесів, що зумовлюють динамічність комп'ютерної лексики, важливе місце займає процес словотворення. Традиційно в англійській мові виділяють такі словотворчі способи, як афіксація, конверсія, словоскладення, аббревіація, злиття (телескопія) та редуплікація (повтор). Указані способи словотвору використовуються і для утворення нових одиниць комп'ютерної лексики.

Афіксація вважається досить продуктивним способом словотвору комп'ютерної лексики, розподіляючись на суфіксальний, префіксальний та суфіксально-префіксальний засоби. Суфікс є дериваційним елементом наприкінці слова (між коренем і закінченням), що має лексико-семантичне значення, проте не вживається відокремлено, не маючи ознак окремої частини мови. Однак, коли одне і те ж слово з різними суфіксами належить до однієї частини мови, то за допомогою суфікса розрізняються лексико-граматичні класи цих слів. Префікс – це морфема, що стоїть перед коренем слова і модифікує його значення. Префікси в сучасній англійській мові завжди дериваційні. Найбільш активним на сучасному етапі розвитку комп'ютерної лексики визнається використання суфіксального способу словотворення (близько 65% від загального обсягу лексичних одиниць, утворених засобом афіксації).

Серед префіксів найбільш уживаними є префікси латинського походження, такі як *inter-* (наприклад, *interactive* – інтерактивний), *mini-* (наприклад, *minidriver* – мінідрайвер), *super-* (наприклад, *superuser* – привілейований користувач), *micro-* (наприклад, *microfile* – мікрофайл), *multy-* (наприклад, *multysystem* – мультисистема), *mega-* (наприклад, *meagword* – мегаслово) та ін. Також активно використовуються префікси *non-* (наприклад, *non-mouse* – без підтримки миші), *hyper-* (наприклад, *hyperlink* – гіперпосилання), *re-* (наприклад, *reformat* – переформатувати), *un-* (*undo* – анулювати дію).

Цікавим видається існування суто комп'ютерних префіксів, таких як *e-* (наприклад, *e-mail* – електронна пошта, *e-book* – електронна книга, *e-zine* – електронний журнал), *cyber-* (наприклад, *cybercafé* – віртуальний простір, у якому обговорюються проблеми Internet мережі, *cyberctizen* – людина, яка проводить багато часу в Internet, *cyberhood* – сітьова спільнота), *net.* – (наприклад, *net.god* – відома в мережі людина, *net.newcomer* – новачок в мережі).

Найбільш поширеними суфіксами, що використовуються в англійській комп'ютерній лексиці є *-er*, *-or* (наприклад, *browser* – засіб навігації та перегляду), *-ware* (*shareware* – програми, для користування якими треба оплатити ліцензію, досить цікаво звучить його відповідник в українському комп'ютерному жаргоні – "шаровари"). Суто жаргонними суфіксами є *-o* (наприклад, *mouso* – помилка в результаті неправильної роботи миші, *typo* – друкарська помилка).

Конверсія є словотвірним способом, при якому слово однієї частини мови переходить в іншу без матеріальних змін. За даними деяких дослідників цей спосіб словотвору є в

сучасній англійській мові найбільш продуктивним. Комп'ютерна лексика поширюється як способом субстантивзації (утворення іменників та прикметників від дієслів), так і вербалізації (утворення дієслів від іменників). Наприклад: *plug in* (вставний) від *to plug in* (вставляти), *to mail-bomb* (заблокувати роботу системи електронної пошти об'ємним електронним посланням) від *mail-bomb* (об'ємне електронне послання).

Словоскладення є способом словотворення, що полягає в об'єднанні двох або більшої кількості основ. Існує декілька видів словоскладення:

- чисте складення основ;
- зрощення;
- змішане словоскладання з елементами афіксації.

Складне слово – це специфічна одиниця, що вирізняється особливими морфемними і дериваційними характеристиками. До складу композита входить не менше двох основ, які, в залежності від своїх морфологічних ознак, вступають до різного роду зв'язків. Основи композитів несуть, переважно, денотативне значення, а їх сполучення створює умови для мінімального оточення, що визначає композит і забезпечує його існування.

Словоскладення є дієвим засобом розширення лексичного складу комп'ютерної підмови, оскільки воно дозволяє сконцентрувати зміст фрази в одному слові, таким чином зекономити мовні ресурси. Окрім цього, дуже часто складні слова несуть в собі додаткове експресивне навантаження, елементи метафоризації тощо. Наприклад, *heatseeker* – людина, яка намагається користуватися найновішими версіями програмного забезпечення, *bogometer* – уявний прилад для вимірювання помилковості, *barfmail* – раптовий наплив пошти.

Деякі слова, що входять до складу комп'ютерної лексики, утворені способом телескопного словотворення, при якому в слові фігурують тільки частини основ декількох слів. Наприклад, *edutainment* (навчання за допомогою комп'ютерних ігор) = *education* + *entertainment*; *netiquette* (правила спілкування користувачів комп'ютерної мережі) = *net* + *etiquette*; *hacktivism* (активна діяльність хакерів) = *hacker's activism*.

До словотвірних способів, які останнім часом набувають все більшої популярності, відноситься компресія, яка дозволяє уникнути надлишкової інформації при використанні складних понять. Цей засіб утворення нових слів набуває особливої актуальності в галузі термінології.

Можна виділити декілька видів мовної компресії стосовно комп'ютерної лексики:

- усічення основи (наприклад, *exch* – *exchange*, *excl* – *exclamation mark*);
- стягнення основи (наприклад, *RCVR* – *receiver*, *vdiff* – *visual differences*);
- аббревіація (наприклад, *HW* – *hardware*, *MOBO* – *motherboard*);
- акронімія (наприклад, *JANET* – *Joint Academic Net of Great Britain*, *ICQ* (програма спілкування в мережі) – *I seek you*, *SEX* – *software exchange*);

Абревіатури активно використовуються в неформальному спілкуванні в мережі, наприклад: *BTW* – *by the way*, *reHI* – *hello again*, *RTBM* – *read the bloody manual*.

Таким чином, аналіз словотвірних способів, за допомогою яких поповнюється англійська комп'ютерна лексика, дозволяє зробити такі висновки: її кількісний склад постійно розширюється, що зумовлено стрімким розвитком комп'ютерних технологій; найпродуктивнішим способом словотвору є афіксація, причому зафіксовано існування специфічних афіксів, характерних тільки для комп'ютерної підмови; поряд з афіксацією продуктивними засобами також є конверсія, словоскладання та компресія; неформальне спілкування в комп'ютерній мережі супроводжується стрімким процесом утворення абревіатур, котрі дозволяють економити мовні ресурси та час.

Подальші дослідження проблеми вимагають уточнення наукового апарату, аналізу комп'ютерної лексики з позицій її структури, векторів розвитку та типологічного зіставлення англійської та української комп'ютерної лексики.

Література:

1. Бондалетов В.Д. Социальная лингвистика. – М.: Просвещение, 1987. – 159 с.
2. Гарбовский Н.К. Сопоставительная стилистика профессиональной речи. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 144 с.
3. The Encyclopedia of Language and Linguistics. – UK: Pergamon Press, 1994. – 514 p.
4. The New Hacker's Dictionary. – Cambridge: The MIT Press, 1993. – 594 p.

Анотація

**О. ЗУБРОВА. СПОСОБИ УТВОРЕННЯ НОВИХ ОДИНИЦЬ СУЧАСНОЇ
АНГЛІЙСЬКОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЛЕКСИКИ**

Статтю присвячено визначенню основних характеристик англійської комп'ютерної лексики. Автором з'ясовано місце комп'ютерної підмови в загальній мовній системі, узагальнено матеріал щодо способів словотвору в сучасній англійській мові, виокремлено найбільш продуктивні способи утворення комп'ютерної лексики в англійській мові, якими виявилися афіксація, конверсія, словоскладання та компресія.

Ключові слова: комп'ютерна лексика, способи словотвору, термін, професіоналізм, жаргонізм, афіксація, конверсія, словоскладання, абрєвіація.

Аннотация

**О. ЗУБРОВА. СПОСОБЫ ОБРАЗОВАНИЯ НОВЫХ ЕДИНИЦ СОВРЕМЕННОЙ
АНГЛИЙСКОЙ КОМПЬЮТЕРНОЙ ЛЕКСИКИ**

Статья посвящена определению основных характеристик английской компьютерной лексики. Автором определено место компьютерного подязыка в общезыковой системе, обобщен материал о способах словообразования в современном английском языке, выделены наиболее продуктивные способы образования компьютерной лексики в английском языке, которыми оказались аффиксация, конверсия, словосложение и аббревиация.

Ключевые слова: компьютерная лексика, способы словообразования, термин, профессионализм, жаргонизм, аффиксация, конверсия, словосложение, аббревиация.

Annotation

O. ZUBROVA. WAYS OF MODERN ENGLISH COMPUTER LEXICON FORMATION

The article focuses on the basic characteristics of English computer lexicon. The author has elucidated the place of computer sublanguage in the language system, generalized the material concerning the word building processes in English, and distinguished the most productive ways of computer lexicon formation which proved to be affixation, conversion, word composition and abbreviation.

Key words: computer lexicon, ways of word building, term, professionalism jargonism, affixation, conversion, word composition, abbreviation.